

Vlaamse schoolgebouwen niet klaar voor onderwijs van de 21ste eeuw.

Het agentschap AGION bevroeg begin 2008 in een enquête alle directies van scholen, CLB's en internaten in Vlaanderen over de kwaliteit van hun schoolgebouw. Uiteindelijk werden bruikbare gegevens verzameld over ruim 3600 vestigingsplaatsen. Uit deze schoolgebouwenenquête blijkt dat de meeste gebouwen wel aan de basisvereisten inzake woonbaarheid en veiligheid kunnen voldoen, maar ook dat ze vaak tekortschieten op vlak van de nieuwe maatschappelijke en pedagogische uitdagingen waaraan schoolgebouwen in de 21ste eeuw aan moeten voldoen.

Belangrijkste resultaten uit de enquête

De belangrijkste vaststelling is dat het grootste deel van het gebouwenpark voldoende kwaliteit bezit voor wat de basisvoorwaarden inzake het comfort, de staat en de veiligheid van de gebouwen betreft. Doorgaans kan aan leerlingen en leerkrachten dus een zekere basiskwaliteit worden geboden inzake onderwijshuisvesting. Maar AGION, het Vlaamse agentschap dat schoolgebouwen subsidieert, stelde ook vast dat voor een minderheid van de schoolgebouwen, 7% van het gebouwenpark, zelfs deze basisvoorwaarden nog steeds niet zijn vervuld. Bij deze groep situeren zich dan ook de meest dringende problemen.

Op vlak van de kwaliteitsaspecten die verwijzen naar de nieuwe, '21ste eeuwse', uitdagingen voor schoolinfrastructuur, schiet het gebouwenpark echter veel vaker tekort.

26% kan zeker niet aan deze nieuwe voorwaarden voldoen, terwijl dit voor slechts 21% van de schoolgebouwen wel zeker het geval is. Enkele cijfers uit de enquête illustreren dit:

- slechts 42% van de schoolgebouwen ondersteunt het pedagogische project van de school voldoende;
- op slechts 48% van de vestigingsplaatsen is men tevreden over de integratie van computers en andere ICT-toepassingen in de gebouwen.
- op slechts 30% van de vestigingen van scholen is men tevreden met de beschikbare werk- en ontmoetingsruimte voor leerkrachten.
- op slechts 30% vestigingen beweert men dat de lokalen voldoende flexibel en multifunctioneel te gebruiken zijn.
- slechts 35% van de schoolgebouwen zijn voldoende vlot en veilig open te stellen voor buitenschools gebruik.
- slechts op 35% van de vestigingsplaatsen is de toegang tot de school voldoende beveiligd.
- slechts 30% van de schoolgebouwen zijn voldoende toegankelijk voor leerlingen of leerkrachten met een handicap.
- 22% van de vestigingen beweert dat de verwarming, verlichting en verluchting er onvoldoende energiezuinig gebeurt.

Voor wat de grootte van de gebouwen betreft, stellen we vast dat er zich, gemiddeld gezien, een tekort voordoet aan onderwijsruimte in Vlaanderen. Op 32% van de vestigingen worden de schoolgebouwen als onvoldoende groot worden beoordeeld, op 44% als voldoende groot. Naast een gebrek aan klassieke klaslokalen, valt vooral de nood op aan ondersteunde functies zoals een bibliotheek of mediatheek, een ontspanningsruimte, een goede leraarskamer of een polyvalente zaal. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is het gebrek aan ruimte het meest uitgesproken.

Ondanks aantoonbare verschillen stelt AGION vast dat de scholenbouwproblematiek zich in meer of minder mate voordoet in alle onderwijsnetten en in alle soorten onderwijs. Dit neemt echter niet weg dat de verschillen in kwaliteit tussen de schoolgebouwen onderling groot kunnen zijn. 21% van de schoolgebouwen wordt als onvoldoende bruikbaar geëvalueerd, terwijl daartegenover een grotere groep staat van 53% die voldoende bruikbaar is. De bestaande kwaliteitsverschillen en de problemen die ermee gepaard zijn trouwens ook relevant in het licht van de achterstellingsproblematiek. Zo blijken schoolgebouwen die in achtergestelde, vaak binnenstedelijke, buurten gelegen zijn minder goed beoordeeld te worden dan de schoolgebouwen die buiten deze buurten zijn gelegen.

Naast de kwaliteit van de gebouwen op zich, werd er in de enquête ook aandacht gegeven aan het totstandkomingsproces van nieuwe scholenbouwprojecten. Over het algemeen krijgen directies voldoende mogelijkheden om aan nieuwe bouwprojecten te participeren. Daarnaast was er in de meeste gevallen een voorafgaandelijke opmaak van een goed uitgewerkt bouwprogramma voorzien. De meeste directies kregen ook het nodige advies inzake planning en ontwerp en financiële aangelegenheden. Ook de mogelijkheid om het project op gestelde tijden te evalueren en bij te sturen was in de meeste gevallen voorzien. Twee voorwaarden lijken echter (veel) minder gerealiseerd, namelijk een gemotiveerde selectie van architecten (slechts op 51% van de vestigingsplaatsen met een nieuwbouw- of renovatieproject) en de zeer beperkte participatiemogelijkheden voor leerkrachten, leerlingen, schoonmaakpersoneel, ouders en buurtbewoners.

Op vlak van het beheer van de gebouwen doen we de vaststelling dat de meeste scholen wel over preventieplan of een beleidsverklaring veiligheid, gezondheid en milieu beschikken. Een masterplan waarin het infrastructuurbeleid van de school over langere termijn wordt vastgelegd is slechts op 42% van de vestigingsplaatsen voorzien. Op 66% van de vestigingsplaatsen is er nu reeds een verantwoordelijke gebouwbeheer beschikbaar, maar op 28% is deze nog afwezig. Gas blijkt de meest gebruikte energiebron te zijn voor de verwarming van de Vlaamse schoolgebouwen (gebruikt op 74% van de vestigingsplaatsen), maar ook stookolie wordt nog op 42% van de vestigingen gebruikt als energiebron voor verwarming. Alternatieve, milieuvriendelijke energiebronnen worden nog nauwelijks gebruikt voor de verwarming van de gebouwen.

Wat het gebruik van de schoolgebouwen betreft tenslotte blijkt uit de enquête dat leegstand slechts op 14% van de vestigingsplaatsen voorkomt. In de meeste gevallen gaat het echter om kleine delen van het gebouw, en is de reden voor leegstand dikwijls te zoeken in de onbruikbaarheid van de ruimtes om er nog les in te geven.

Op 59% van de vestigingsplaatsen worden de gebouwen en lokalen ook buiten de normale schooluren gebruikt. Opvallend is dat dit buitenschools gebruik in belangrijke mate samenhangt met de mogelijkheid die het gebouw biedt om dit op een vlotte en veilige manier te doen. In de meeste gevallen gebeurt het buitenschools gebruik van schoolgebouwen op regelmatige basis.

“Uit de enquête leren we dat we nog een hele weg af te leggen hebben vooraleer er voldoende kwaliteit is gerealiseerd in de schoolgebouwen in Vlaanderen”, zegt Henri Duqué, hoofd van het agentschap AGION, “De scholenbouwproblematiek blijft een belangrijke uitdaging voor de volgende legislatuur, dit vooral naar investeringen toe en het stellen van prioriteiten. Op basis van de cijfers uit de monitor wordt de totale omvang van het schoolgebouwenpark in Vlaanderen geschat op bijna 16 miljoen m² oppervlakte. De spreekwoordelijke vijver waarin men zijn emmer subsidie moet leeggieten is dan ook erg groot. Daarbij blijkt het schoolgebouwenpark ook vrij oud te zijn. Slechts 15% van de schoolgebouwen werd gebouwd na 1990, terwijl 30% nog van voor de jaren 1950 dateert. Naast het budgettaire aspect blijft echter het nastreven van kwaliteit in de projecten die op het terrein worden gerealiseerd van cruciaal belang. Het is ook onze taak om de scholen hierbij met raad en daad bij te staan”.

Nieuwe uitdagingen voor de scholenbouw in Vlaanderen

“Hoewel het niet de eerste maal is dat de kwaliteit van het Vlaamse schoolgebouwenpark onder de loep werd genomen, onderscheidt het onderzoek van 2008 zich door te vertrekken vanuit een goed omschreven visie op wat vandaag de dag onder een goed schoolgebouw verstaan kan worden,” zegt AGION onderzoeker Geert Leemans. “In veel landen werden de laatste jaren grootschalige investeringsoperaties in scholenbouw opgezet, zoals het recent goedgekeurde DBFM-project in Vlaanderen. Deze grootschalige investeringsinitiatieven hebben het inhoudelijk debat over scholenbouw opnieuw leven in geblazen, met een vaak hernieuwde visie op goede scholenbouw ‘voor de 21 ste eeuw’ als resultaat.”

Recente ontwikkelingen in onderwijs en samenleving stellen andere eisen aan een hedendaags schoolgebouw dan vroeger. Vereisten zoals duurzaamheid en milieuvriendelijkheid, het gebruik van ICT in de klas, de brede school idee, het inclusief onderwijs of veranderende onderwijsmethodieken, hebben geleid tot nieuwe opvattingen over wat onder een goed hedendaags schoolgebouw verstaan kan worden.

Ook het agentschap AGION heeft de voorbije legislatuur enkele nieuwe krachtlijnen voor kwaliteitsvolle scholenbouw in Vlaanderen geformuleerd, en deze vastgelegd in de missie van het agentschap. Goede hedendaagse schoolgebouwen moeten in de eerste plaats functioneel en duurzaam zijn. Ze moeten veilig, comfortabel, onderhoudsvriendelijk en goed toegankelijk zijn. Ze moeten het pedagogisch project van de school ondersteunen, een stimulerende leeromgeving kunnen bieden en flexibel en multifunctioneel te gebruiken zijn. Daarnaast moeten ze ook op verschillende manieren duurzaam zijn: ze moeten in een open relatie staan tegenover de omringende samenleving, ze moeten een blijvende architecturale waarde hebben, ze moeten economisch duurzaam zijn, met een goede kosten-baten verhouding in realisatie en beheer en tenslotte ook milieuvriendelijk op vlak van bouwmaterialen en energie- en waterverbruik.

“In de schoolgebouwenenquête van AGION hebben we de huidige kwaliteit van de schoolgebouwen zoveel mogelijk proberen te beoordelen in het licht van deze kwaliteitsopvattingen” aldus Leemans. “Dit hebben we gedaan via een enquête die begin 2008 bij alle scholen, CLB’s en internaten in Vlaanderen werd uitgevoerd. In deze enquête werd aan directies gevraagd om hun gebouw te beoordelen aan de hand van een ruim aantal criteria die betrekking hadden op uiteenlopende aspecten van kwaliteit. Vanzelfsprekend hoorden daar ook de recente, ‘21 ste eeuwse’ uitdagingen bij die vandaag aan de scholenbouw worden gesteld. Naast de kwaliteit van de gebouwen werd ook aandacht gegeven aan meer beschrijvende informatie, zoals de ouderdom en de oppervlakte van de schoolgebouwen en aspecten die te maken hebben met goed gebouwbeheer. Uiteindelijk verzamelden we bruikbare informatie over ruim 3600 vestigingsplaatsen van scholen, dat is ruim 60% van het totaal. De telling van 2008 is een nulmeting. Het de bedoeling dat we ook in de loop van de komende jaren de kwaliteit van de schoolgebouwen blijven opvolgen”.

Nieuwe uitdagingen voor de schoolgebouwen in Vlaanderen, % vestigingsplaatsen waar het criterium grotendeel of volledig is gerealiseerd.

